

BİBLİYOGRAFYA :

Lisânü'l-'Arab, "aşır" md.; *Müsned*, IV, 234; Ebû Yûsuf, *el-Harâc*, s. 145-146; Yahyâ b. Âdem, *Kitâbü'l-Harâc* (nşr. Ahmed Muhammed Şâkir), Kahire 1384, s. 168-169; Ebû Ubeyd, *el-Emuâl*, s. 469-481; Serahsî, *el-Mebsûât*, I, 199 vd.; a.mlf., *Şerhu's-Siyerü'l-kebir* (nşr. Abdülaziz Ahmed), Kahire 1971-72, V, 2133-2136, 2139-2157; İbn Âbidîn, *Reddül-muhtâr*, II, 308-318; Yûsuf el-Kardâvî, *Fıkhü'z-zekât*, Beyrut 1389/1969, II, 1089-1105; Mustafa Fayda, "Hz. Ömer ve Ticaret Malları Vergisi veya Uşûr", *A'İİFD*, XXV (1982), s. 169-178; a.e., XXVI (1983), s. 327-334.

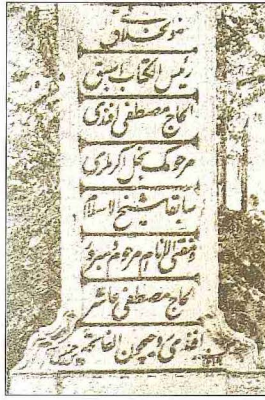
MEHMET ERKAL

ÂŞİR EFENDİ

Reiszâde Mustafa Âşir Efendi
(1729-1804)

Kurduğu kütüphane ile meşhur olan
Osmanlı şeyhülislâmı.

5 Ağustos 1729'da doğdu. Reisülküttâb Mustafa Efendi'nin oğludur. Tahsilini devrin tanınmış âlimlerinin yanında tamamladıktan sonra 1744 yılında ruûs* imtihanını kazanarak çeşitli yerlerde müderrislik yaptı. Daha sonra kadılık mesleğine geçti; 1768'de Yenışehr-i Fenar (Larissa), 1777'de Bursa, 1781'de Mekke, 1786'da İstanbul kadılıklarında bulundu. Anadolu ve Rumeli kazaskerliklerinin önce pâye*lerini aldı, ardından bilfiil 1788'de Anadolu, 1789'da da Rumeli kazaskeri oldu. Ancak bir süre sonra azledildi. Şeyhülislâm Hamîdizâde Mustafa Efendi zamanında herhangi bir sebep gösterilmeksizin Kastamonu'da ikâmete mecbur edildi. Hamîdizâde'nin şeyhülislâmlıktan ayrılması üzerine 1791'de tekrar İstanbul'a döndü. 1793'te ikinci defa Rumeli kazaskerliğine getirildi. Bu görevde bir yıl kadar kaldı, 30 Ağustos 1798'de şeyhülislâm oldu. III. Selim, Âşir Efendi'ye hitaben çıkardığı hatt-ı hümayunda (Cevdet, VII, 303-304), kendisinden önce şeyhülislâm olan Dürrişâde Ârif Efendi'nin görevini ihmal etmesi yüzünden azledildiğini, duyduğu güven sebebiyle bu görevi kendisine verdiğini belirtiyor ve ilmiye mesleğinde bir süreden beri görülen bozukluğu gidermek için çalışmasını istiyordu. Bundan dolayı onun şeyhülislâmlığı döneminde bu yolda bazı çalışmalar yapılmıştır. 11 Temmuz 1800'de şeyhülislâmlıktan azledildikten sonra Bursa'ya gönderildiyse de kısa zaman sonra tekrar İstanbul'a döndü; 29 Kasım 1804'te vefat etti. Cenazesi önce Eminönü civarındaki Bahçekapı'da kendi adıyla anılan kütüphanenin

Âşir Efendi'nin
Pirî Mehmed
Paşa Dergâhî
hazîresine
nakledilen
mezar taşı -
Findikzâde /
İstanbul

hazîresine defnedilmiş, daha sonra Mol-la Gürânî Mezarlığı'na nakledilmiştir.

Bilgisi, dürüstlüğü, hayır ve hasenata düşkünlüğü ile takdir edilen Âşir Efendi aynı zamanda iyi bir hattattı. Bahçekapı'da bugün kendi adıyla anılan cadde de bulunan konağının bahçesinde bir kütüphane ve dârülkurra kurmuş, bu-
raya görevliler tayin ederek bazı gelirler tahsis etmiştir. Ayrıca Kastamonu'da bulunduğu sırada orada da hayır eserleri yaptırmıştır. Günümüzde Süleymaniye Kütüphanesi'nin bir bölümünü oluşturan kütüphanesinde bizzat kendisinin istinsah ettiği bazı yazmalar da bulunmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Devhatü'l-meşâyih, s. 166-177; Cevdet, *Târîh*, VII, 286, 303-304; *Sicill-i Osmânî*, III, 281; *İlmiyye Salnâmesi*, s. 560-561; İbnülemin, *Son Hattatlar*, s. 500-503; Uzunçarşılı, *İlmiye Teşkilâtı*, s. 260; *İst.A*, II, 1152-1153.

MEHMET İPŞİRLİ

ÂŞİR EFENDİ KÜTÜPHANESİ

İstanbul Bahçekapı'da
XVIII. yüzyılda kurulan
vakıf kütüphanesi.

I. Mahmud devri reisülküttâblarından Mustafa Efendi, düzenlediği Cemâziyelâhîr 1154 (Ağustos 1741) ve Safer 1160 (Şubat 1747) tarihli vakfiyeleriyle bütün kitaplarını vakfetmiş, ancak Bahçekapı semtinde inşa ettirmeyi planladığı kütüphaneyi yaptıramadan 1749 yılında ölmüştür. Mustafa Efendi yaptırmayı düşündüğü bu kütüphanenin iki dersiâm, bir şeyhülkurra ve iki hafızıkütübdan oluşan kadrosunu da kurmuş ve bunları geçici olarak Vâlide ve Mahmud Paşa camilerinde görevlendirmiştir.

Mustafa Efendi'nin oğlu III. Selim devri şeyhülislâmlarından Mustafa Âşir Efen-

di babasının bu arzusunu yerine getirmek için belirtilen yerde bir kütüphane binası yaptırmış ve düzenlediği Şevval 1214 (Mart 1800) tarihli vakfiyesiyle de kendi adıyla anılan kütüphaneyi kurmuştur. Âşir Efendi vakfiyesinde daha önce babasının kütüphane personeliyle ilgili olarak koyduğu esasları aynen muhafaza etmiş, ancak kendi sağladığı gelirle hafızıkütüblerin ücretlerini arttırma ve onlara yardımcı olacak iki mülâzım tayin etme gibi birkaç değişiklik yapmıştır.

Başlangıçta Reisülküttâb Mustafa Efendi'nin vakfettiği 1237 kitapla kurulan Âşir Efendi Kütüphanesi koleksiyonu daha sonraları Mustafa Âşir Efendi, oğlu Rumeli kazaskeri Hafid Efendi, Kasıdecizâde Süleyman Sırrı Efendi ve Âşir efendizâde Mehmed Bahâeddin Efendi'nin yaptıkları kitap bağışlarıyla oldukça zenginleşmiştir.

Öğretim yanında hatim duası ve mevlid gibi bazı dinî faaliyetlerin de yapıldığı Âşir Efendi Kütüphanesi haftada beş gün açık bulunmaktaydı. Tatil günleri ise devrin diğer bazı kütüphanelerinde olduğu gibi salı ve cuma idi.

Âşir Efendi Kütüphanesi 1914 yılında Evkaf Nezâreti tarafından Sultan Selim'de kurulan kütüphaneye, 1918 yılında da buradan Süleymaniye Kütüphanesi'ne nakledilmiştir. Bu kütüphaneye ait kitaplar halen Süleymaniye Kütüphanesi bünyesinde bulunan Âşir Efendi ve Reisülküttâb Mustafa Efendi koleksiyonlarında bulunmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Reisülküttâb Mustafa Efendi'nin h. 1154 ve h. 1160 tarihli vakfiyeleri, VGMA nr. 736, s. 201-208; nr. 738, s. 137-146; Âşir Efendi'nin h. 1214 tarihli vakfiyesi, Süleymaniye Ktp., Âşir Efendi, nr. 473; Hafid Efendi'nin h. 1220 tarihli vakfiyesi, Süleymaniye Ktp., Hafid Efendi, nr. 486; Âşir Efendizâde Mehmed Bahâeddin Efendi'nin h. 1250 tarihli vakfiyesi, Süleymaniye Ktp., Hafid Efendi, nr. 487; İsmail E. Erünsal, *Türk Kütüphaneleri Tarihi II: Kuruluşları Tanzimata Kadar Osmanlı Vakıf Kütüphaneleri*, Ankara 1988, s. 92-93, 120-121, 129, 144, 148, 182, 239, 244-245.

İSMAİL E. ERÜNSAL

□ MİMARİ. İlk yapılışında kütüphanenin yanındaki büyük bir han onun gelirini sağlıyor ve arkadaki küçük hazîrede Âşir Efendi ile oğlu Hafid Efendi ve diğer aile mensuplarının kabirleri bulunuyordu.

Âşir Efendi ve Sultanhamam cadde-
lerinin birleştiği köşede bulunan kütüphane, taş konsollar üzerine oturan gü-